

Forord

Det er en gledelig begivenhet at Orkana forlag hundre år etter førsteutgaven i 1908 gir ut Regine Normanns roman *Stængt*. Denne nyutgivelsen gir et lesende publikum av i dag tilgang til en viktig roman av en betydelig norsk forfatter. Regine Normann (1867-1939) er en pionér i litteraturhistorisk sammenheng – den første kvinnelige forfatter fra Nord-Norge som slo gjennom i norsk litterær offentlighet. Hun debuterte i 1905 med romanen *Krabvaag. Skildringer fra et lidet fiskevær*, en bok som vakte oppmerksomhet på grunn av sine storslagne skildringer av natur og folkeliv i det nordlige Norge. Regine Normann ble omtalt som en ny og myndig stemme i norsk litteratur – en dikter som selv hadde sett og erfart og som framstilte Nordland slik det virkelig var. Regine Normann ble Nordlandets forfatterinne.

Stængt kom ut som den tredje boken i Regine Normanns forfatterskap, etter *Krabvaag* og en samling fortellinger, *Bortsat* (1906). Normanns talent for naturskildringer, kjent fra debutromanen, kommer til syne også i *Stængt*, der et nordnorsk landskap danner ramme om handlingen. Samtidig representerer *Stængt* et brudd med debutromanen på det innholdsmessige plan. Hovedanliggendet i *Stængt* er ikke folkeliv og natur nordpå, men en nærgående skildring av hovedpersonen Sara. Vi følger Sara gjennom de første årene av et ulykkelig ekteskap, der hun blir mishandlet av sin ektemann både psykisk og fysisk og hindret i alle sine forsøk på å realisere seg selv. Det er en intensitet i måten hovedpersonen er framstilt på som mangler sidestykke i Normanns forfatterskap for øvrig. Skildringen av kystfolket må vike tilbake for den vånede og desperasjon denne kvinnen roper ut. Fortellerens ærend er å formidle situasjonen til en person som drives mot sin mentale yttergrense, et innlegg om menneskelig fornedring, om kvinnemishandling og tærende hat. Med skikkelsen Sara i *Stængt* leverer Regine Normann den sterkeste kvinneskildringen i hele sitt forfatterskap – en skarp og rammende personsildring.

Romanen *Stængt* er en av de mest eksperimentelle tekster Regine Normann har skrevet. For å tydeliggjøre hovedpersonens psyke og sansninger brukes spesielle litterære virkemidler. Blant annet er trekk fra sagn-tradisjonen brukt i utforskende og forsterkende øyemed. Gjenferd og skrømt blir effektfulle figurer når en persons sinnstilstand skal framstilles. Folketro-elementene brukes som en understreking av en tematisk nerve i

romanen. Blant annet er det en scene der Sara går rundt kirkegården gang på gang for å mane fram sitt døde barn. Selve ritualet er i slekt med sagn, men virkningen av denne scenen i romanen er at leseren er vitne til hovedpersonens mentale oppløsning og tap av virkelighetsforankring. Regine Normanns originale måte å utnytte sagn på i denne romanen har likhetstrekk med måten en annen tidlig forfatter, Ragnhild Jølsen, bruker tradisjonsstoff på. Begge forfatterne bruker folkloristisk stoff overraskende og utradisjonelt til dikterisk utforskning av menneskesinnet. Lovmessigheten som finnes i sagnets struktur utnyttes til å si noe om en ubønhørlig og skremmende mental utvikling hos romanpersoner.

Da *Stængt* kom ut høsten 1908, fikk romanen en omfattende mottakelse – 50 anmeldelser over hele landet i løpet av november og desember, i store og små aviser. Mottakelsen var meget positiv. Det kommer klart fram at kritikerne la merke til kvinneskjebnen Sara. Det ble vektlagt at hovedpersonen er skildret med ømhet og forståelse. Likeså ble det uverdige i Saras situasjon understreket, at hun føler sitt menneskeverd krenket ved å leve sammen med en mann hun kun føler motvilje for. I tillegg til at kritikerkorpset ser den problematikken som synliggjøres gjennom hovedpersonen, viser mottakelsen av *Stængt* at Nordland blir brukt som en knagg å henge romanen på, på samme måten som da *Krabvaag* kom ut. Anmelderne vektlegger romanens tilknytning til fiskerbygd i nord og de mørke krefter som kuer menneskene der. Men selv om landsdelen oppfattes som spesiell, blir det poengtert at det er et realistisk bilde som tegnes i *Stængt*. Det er ikke et skjønnmalt bilde av den nordlige landsdelen som løftes fram av Regine Normann, men det mørke Nordland, annerledes enn den fantastiske nordlandske skjønnhetsverden besunget av Hamsun.

Regine Normanns forfatterskap består av 18 bøker: ni romaner, to samlinger eventyr, to samlinger sagn, tre samlinger med fortellinger, en barnebok og en antologi med tekster om fedrelandet – et forfatterskap som favner vidt sjangermessig. Normanns bøker ble publisert i perioden 1905–1934. Regine Normann var i denne perioden et av Aschehoug forlags store forfatternavn, fra begynnelse til slutt hjulpet fram og støttet som forfatter av William Nygaard d.e. Det er naturlig å dele Regine Normanns forfatterskap i tre faser. Den første fasen, fram til 1909, er preget av at Normann bearbeidet sterke opplevelser fra unge kvinneår og diktet over sitt livs erfaringer. Den andre fasen, 1910-1921, er karakterisert av romaner med kvinnerelatert problematikk, der blant annet kvinners yrkesrealisering, morsrolle, religiøse liv og kjærlighetsliv tas opp. Den tredje fasen i forfatterskapet, 1922-1934, kjennetegnes av det korte formatet; eventyr, fortellinger og sagn.

Tallmessig domineres Regine Normanns forfatterskap av romaner. Hennes

romanforfatterskap er et originalt og interessant tilskudd til norsk litteratur og omfatter historiske romaner så vel som samtidsromaner. Normann er i sin romanprosa en fornyer stofflig og språklig. Stofflig er Normanns romaner interessante fordi de bringer for dagen en skala av kvinnerelaterte problemstillinger, ofte slike temaer som var lite omskrevet i litteraturen da Normanns bøker først ble publisert. Språklig er muntligheten, bruken av innlagte dialektord i riksmål, et kjennetegn ved tekstene. De fleste romanene er lagt til Nordland, et område Regine Normann hadde store kunnskaper om og kunne formidle med ubestridt autoritet. Etter at romanskrivingen var slutt i 1921, tok siste tredjedel av forfatterskapet en ny vending, i retning av eventyr og sagn. Det er eventyrene Regine Normann er blitt mest kjent for i ettertid, selv om det ikke kom mer enn to samlinger eventyr fra hennes hånd. Som eventyrdikter kunne hun innlemme fantastiske elementer i tekstene og fikk utløp for en spesiell side ved sitt fortellertalent. Regine Normann er blitt sammenlignet med eventyrdiktere som H.C. Andersen og Selma Lagerløf og rager høyt som norsk kunsteventyrdikter.

Regine Normann kan ikke karakteriseres som en 'glemt' forfatter i dag i den forstand at hun er utelatt fra litteraturhistoriske framstillinger. De aller fleste litteraturhistoriske verkene fra 1920-tallet og fram til i dag har gitt denne forfatteren plass. Men det faktum at Normann allerede fra sin forfatterdebut bastant ble plassert som nordlandsforfatter, har ført til at betegnelsen 'heimstaddikter' ofte er blitt brukt om henne. Denne betegnelsen er positiv hvis man ved den forstår en dikter som gjennom lokal forankring og innlevelse framstiller heimstaden sin på en solidarisk og stolt måte. Men kan hende skygger denne merkelappen for en allmennmenneskelig tematikk som er utpreget i Regine Normanns forfatterskap. For riktignok er Normann en fin representant for Nordland og gir i sin diktning uovertrufne skildringer av landsdelen i nord. Men hun er også en forfatter hvis bøker er egnet til å sprengde de regionale grensene som er satt opp rundt henne. Mye av hennes diktning tar opp fortiet problematikk som sjelden behandles litterært. Ikke minst er *Stængt* et bevis på dette, med et innhold som er utfordrende å skrive om, men som like fullt berører mennesker til alle tider og alle steder.

Nyutgivelsen av *Stængt* er en videreføring av andre nyutgivelser fra Regine Normanns forfatterskap. Debutromanen *Krabvaag* er kommet i to nyutgaver, i Aschehougs Fonteneserie 1976 og i klassikerserien til Det norske språk- og litteraturselskap i 2005. Regine Normanns eventyr er kommet i nyutgaver i 1967, 1972, 1977 og 1994, alle utsolgt i dag. Eventyrene er gitt ut som lydbok av Lydbokforlaget i 2005, fortalt av Henny Moan. Barneboken *Den graa*

kat og den sorte (1916) kom i nyutgave på Aschehoug forlag i 1969.

Det er mitt ønske at nyutgivelsen av *Stengt* fører til at mange nye lesere får øynene opp for forfatteren Regine Normann.

Tromsø, april 2008

Liv Helene Willumsen